

Folkhälsopolitiskt program för Malå kommun 2022 – 2026

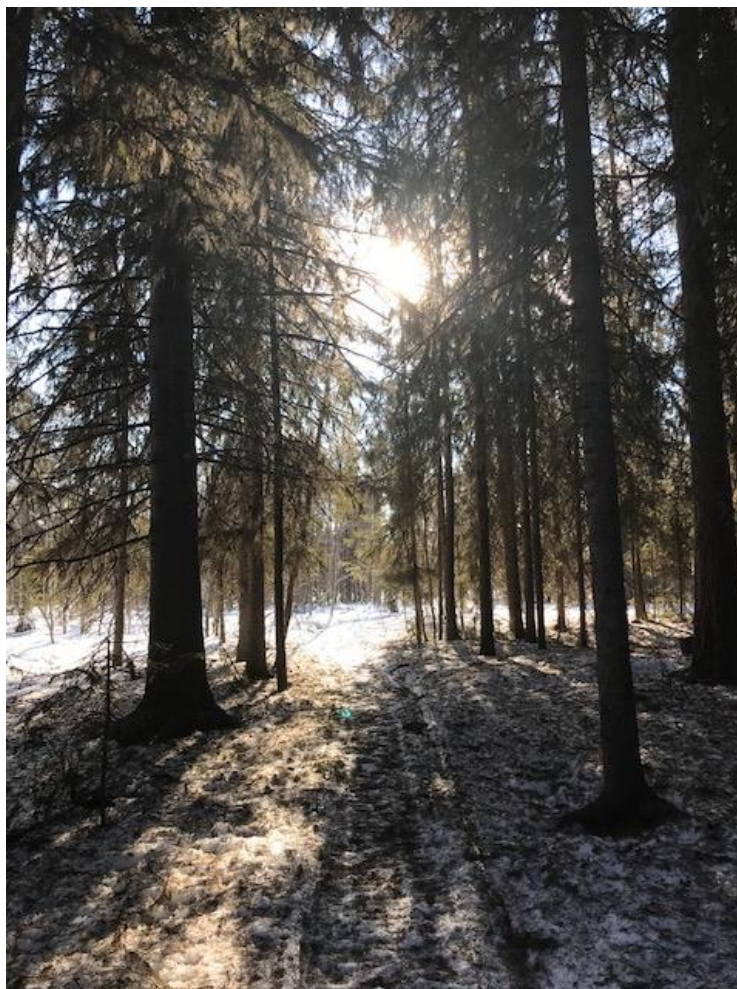

Foto: Linda Nystedt

<i>Dokument</i> <i>Styrdokument</i>	<i>Fastställd av</i> <i>Kommunfullmäktige 2021-10-25 § 62, dnr KS 2021.138/77</i>	<i>Gäller från och med</i> <i>2022-01-01</i>
<i>Dokumentägare</i> <i>Kommunfullmäktige</i>	<i>Gäller för</i> <i>Kommunkoncernen</i>	<i>Gäller till och med</i> <i>2026-12-31</i>

2021-11-11

Innehållsförteckning

Inledning	3
Bakgrund	3
Syfte	6
Hur ska det folkhälsopolitiska programmet användas?	6
Sammansättning av Folkhälsorådet	7
Folkhälsopolitikens åtta målområden/målbild för Malå	8
Ansvarsnivåer för folkhälsoarbetet	11
Kommunfullmäktige	11
Kommunstyrelsen	11
Nämnder och bolag	11
Folkhälsorådet	11
Folkhälsosamordnare	12
Målgrupp	13
Implementering	13
Uppföljning	13

2021-11-11

Inledning

En av grunderna till dagens folkhälsoarbete återfinns i FN:s deklARATION om de mänskliga rättigheterna ⁽¹⁾ och i WHO:s Ottawa charter ⁽²⁾. WHO (världshälsoorganisationen) som är FN:s fackorgan för hälsofrågor har till uppdrag att leda och stödja det internationella folkhälsoarbetet.

I Sverige råder det en politisk enighet kring strävan mot en god och jämlik hälsa på nationell nivå. Folkhälsoarbetet är ett gemensamt ansvar och kräver insatser från alla sektorer i samhället, från det offentliga, privata, ideella och individerna själva. De faktorer som orsakar ohälsa är alla påverkbara genom politiska beslut och individuella val.

”En medveten folkhälsopolitik kan förbättra villkoren för de grupper som är socialt och ekonomiskt mest utsatta och som därmed löper störst risk att drabbas av ohälsa och för tidig död. Regeringen uppmanar alla att aktivt arbeta med att främja en god och jämlik hälsa och arbeta för målet att minska de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.” (Regeringens proposition 2017/18:249).

Det finns ett ömsesidigt samband mellan hälsa och ekonomisk tillväxt. Ett aktivt folkhälsoarbete som bidrar till en god och jämlik hälsa kan på sikt ge stora samhällsbesparingar i form av minskad förekomst av våra vanligaste folksjukdomar, vilket kostar samhället många miljarder kr per år. Ett aktivt folkhälsoarbete är en viktig del i all samhällsplanering då en god och jämlik hälsa bidrar till en hållbar samhällsutveckling och ekonomisk tillväxt.

(1) <https://www.regeringen.se/49baf9/contentassets/d6d5653029e14e338a4b86f5f4b34c6b/fns-konventioner-om-manskliga-rattigheter>

(2) <https://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/ottawa/en/>

All kommunal verksamhet i Malå förväntas prioritera arbetet för en god folkhälsa bland invånarna.

Malå med allt så nära, en välkomnande och trygg kommun där utveckling sker.

Bakgrund

Hälsa är ett brett begrepp och är mycket större än enbart vara fri från symptom. WHO:s definition av hälsa är:

”Hälsa är ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande, inte endast frånvaro av sjukdom och funktionsnedsättning”

2021-11-11

Folkhälsa är ett begrepp som beskriver hälsa, sjuklighet och dödlighet i olika befolkningsgrupper. En god folkhälsa ska inte bara vara så god som möjligt utan även så jämlik som möjligt. På individnivå pratas om hälsa, motsvarande begrepp på befolkningsnivå är folkhälsa.

De förutsättningar som påverkar individen benämns som hälsans bestämningfaktorer. (3) Ålder, kön och det genetiska arvet hör till faktorer som inte kan påverkas. Påverkbara faktorer finns i den miljö som individen lever och verkar inom. Det handlar bland annat om individens livsstil, sociala- och samhälleliga nätverk, levnads- och arbetsförhållanden samt generella socioekonomiska-, kulturella- och miljörelaterade förhållanden. (Bild 1).

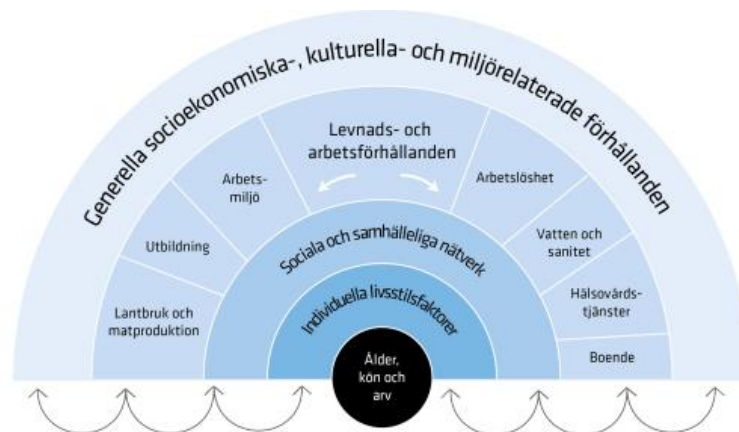

Bild 1. Hälsans bestämningfaktorer. Källa: Folkhälsomyndigheten

Några av de påverkbara faktorerna kan individen själv påverka genom val av livsstil och levnadsvanor samt vissa strukturella faktorer som val av utbildning, arbete och boende. Andra strukturella och samhälleliga faktorer är svårare för den enskilde individen att påverka. Det kan handla om politiska beslut som fattas på olika samhällsnivåer, t ex tillgång till god boendemiljö, tillgång till fritid- och kulturliv, tillgång till arbetsmarknad, tillgång till utbildning m m.

Det är inte en enskild faktor som leder till ohälsa utan samspelet mellan faktorer. Riskfaktorer är egenskaper eller förhållanden som indikerar en ökad risk för att en person ska drabbas av sjukdom. Riskfaktorer som ökar risken för att drabbas av sjukdom kan t ex vara ärftliga sjukdomar, brist på socialt stöd, riskbruk av tobak, alkohol och droger, brist på sömn och motion och brist på goda matvanor. Friskfaktorer är saker som främjar hälsa och förebygger ohälsa. Det kan exempelvis handla om det genetiska arvet, socialt stöd, goda levnadsvanor, trivsel i skola och på arbetsplats, förutsättning till en god ekonomi och utbildning, en god och jämlik hälso- och sjukvård.

För att skapa en god och jämlik hälsa är det viktigt att förstå att de politiska beslut som tas inom olika områden påverkar individens

2021-11-11

hälsa på ett eller flera sätt. Det är genom samverkan med sociala-
kulturella och samhälleliga miljöer som skapar förutsättningar för att
individen själv ska kunna påverka sin livsstil (bild 2).

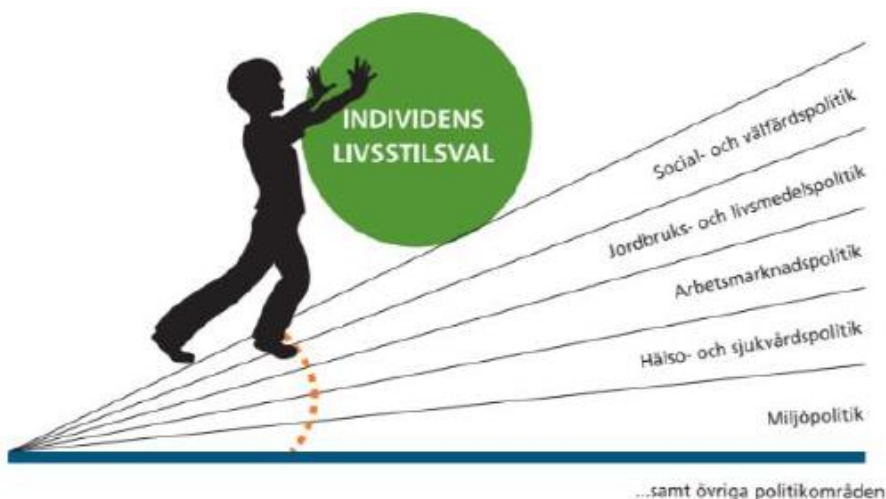

Bild 2. Individen och samhället i samspel. Källa: Göran Hallman baserad på förlaga av: Peter F. Hjort, prof Norge.

Det övergripande nationella folkhälsomålet är ”att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation”. Regeringen vill att folkhälsopolitiken även ska utgå från människans behov av integritet och valfrihet.

Agenda 2030

År 2015 antog FN:s medlemsländer Agenda 2030, en universell agenda som innehåller de 17 Globala målen för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling. Det är regeringens ambition att Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030 – både på hemmaplan och när det gäller att bidra till det globala genomförandet av agendan. Agenda 2030/mål 3: att säkerställa att alla kan leva ett hälsosamt liv och verka för alla människors välbefinnande i alla åldrar ⁽⁴⁾.

(3) <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/d162673edec94e5f8d1da1f78e54dac4/folkhalsans-utveckling-arsrapport-2019.pdf>

(4) <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/halsa-och-valbefinnande/>

2021-11-11

Syfte

Syftet med programmet är att strukturera, effektivisera och synliggöra kommunens folkhälsoarbete. Programmet är tänkt att förtydliga och stärka folkhälsorådets roll som pådrivare i hela kommunen för att folkhälsoarbetet genomförs.

Befintliga dokument

Folkhälsoarbetet är en grundläggande angelägenhet för alla människor, samhällen och stater över hela världen. Därför finns det ett antal styrdokument fastställda på olika nivåer: globalt, kontinentalt, nationellt och lokalt.

Hur ska det folkhälsopolitiska programmet användas?

- Programmet ska vara en vägledning i kommunfullmäktiges arbete för att främja en god folkhälsa.
- Kommunstyrelsen, miljö- och byggnämnden samt bolagen ansvarar årligen för hur folkhälsoarbetet bedrivs i respektive verksamheter.
- Nämnderna och bolagen ansvarar årligen för att redovisa sina insatser till Folkhälsorådet.
- Folkhälsorådet ansvarar årligen för att prioritera folkhälsomålen.
- Folkhälsorådet ansvarar för revidering och uppföljning av det folkhälsopolitiska programmet.
- Folkhälsorådet ansvarar årligen för att redovisa till kommunfullmäktige om folkhälsoarbetet i Malå kommun.

2021-11-11

Sammansättning av Folkhälsorådet

Tjänstepersonsnivå Malå kommun:

- Kommunchef
- Avdelningschefer
- Folkhälsosamordnare/ANDTS-samordnare

Tjänstepersonnivå Region Västerbotten:

- Verksamhetschef Malå/Sorsele sjukstugor

Politisk nivå:

- Ordförande i kommunstyrelsen, miljö- och byggnämnd samt bolarlag
- Politiker i Region Västerbotten

Vid behov kallas adjungerade representanter för exempelvis skola, omsorg, polis, företagshälsovård, försäkringskassa, kyrka, förening, näringsliv eller annan samhällsaktör.

2021-11-11

Folkhälsopolitikens åtta målområden (Folkhälsomyndigheten)

1. Det tidiga livets villkor

Att alla barn får en bra start i livet med goda uppväxtvillkor som stimulerar deras tidiga utveckling, inlärning och hälsa är avgörande för att uppnå jämlik hälsa som barn och som vuxen. Barn som haft möjlighet att utveckla de grundläggande förmågorna tidigt i barndomen har fått en mer stabil grund att stå på och i förlängningen bättre hälsa. Särskilt barn som växer upp i ekonomisk utsatthet får oftare sämre hälsa som vuxna.

Kommuner och Regioner ansvarar för de flesta frågor som direkt rör barn och ungdomar i Sverige. Därför är det viktigt att beslut och verksamheter inom kommuner och regioner utgår från FN:s konvention om barns rättigheter (barnkonventionen) även vid folkhälsoarbete.

Målbild för Malå

Barnperspektivet ska genomsyra all kommunal verksamhet i Malå kommunkoncern i syfte att stärka barnets rättigheter.

2. Kompetenser, kunskap och utbildning

Att utveckla människors kompetenser och kunskaper genom lärande och utbildning är väsentligt för att uppnå jämlik hälsa. Det finns ett starkt samband mellan utbildningsnivå och hälsa. Livsvillkor, levnadsvanor och andra förhållanden som bidrar till god hälsa är bättre och mer hälsofrämjande bland personer med högre utbildningsnivå. Förvärvade kunskaper och kompetenser genom utbildning ger möjlighet till högre status men också till att stärka psykologiska och sociala resurser samt reell möjlighet att påverka den egna situationen, vilket kan minska fysiska och psykosociala risker.

Målbild för Malå

Kommunen ska aktivt arbeta för att eleverna ska känna sig trygga, finna och känna gemenskap och få utvecklas i en god skolmiljö och även arbeta för att utbildning ska vara möjligt hela livet.

3. Arbete, arbetsförhållande och arbetsmiljö

Arbete och god arbetsmiljö är viktiga områden för att uppnå jämlik hälsa. Människor som arbetar har i regel bättre hälsa än de som saknar ett arbete eller sysselsättning. Gynnsamma arbetsförhållanden stärker personlig utveckling, hälsa och välbefinnande, medan ogynnsamma arbetsförhållanden ökar risken för ohälsa. Personer i arbetarkyrken har generellt en sämre arbetsmiljö.

2021-11-11

Målbild för Malå

Ingen ska drabbas av ohälsa och ej heller av olycksfall på arbetsplatsen. Arbetsgivare ska tillsammans med arbetstagare arbeta för att främja en god psykosocial, fysisk och social arbetsmiljön. Hälsofrämjande insatser på arbetsplatsen ska ses som en investering i arbetstagarnas välbefinnande, frisknärvaro och trivsel. Dessa insatser kan på sikt bidra till ökad produktivitet och minskad sjukfrånvaro.

4. Inkomster och försörjningsmöjligheter

Inkomster och försörjningsmöjligheter är ett centralt område för att uppnå jämlik hälsa och en av de viktigaste faktorerna för sociala skillnader i hälsa. Ju högre inkomsterna är, åtminstone i de lägre inkomstskikten, desto friskare är individen och desto längre är den förväntade livslängden.

Målbild för Malå

Kommunen ska med externa aktörer aktivt bedriva samverkan genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder i syfte att få så många invånare som möjligt att finnas tillgängliga på den reguljära arbetsmarknaden.

5. Boende och närmiljö

Boende och närmiljö är en viktig komponent för en god och jämlik hälsa. Bostaden är en viktig plats för återhämtning, vila och rekreation. En sund, trygg och trivsamt boendemiljö är också ett grundläggande mänskligt behov och den som inte har rimligt goda boendeförhållanden har svårt att klara övriga delar av livet, såsom t ex utbildning och arbete, som i sin tur har stor betydelse för hälsan.

Att känna sig trygg i sitt boende har också stor betydelse för viljan och lusten att vistas utomhus i närområdet. Låg socioekonomisk position samvarierar med hög exponering för olika riskfaktorer i boende och närmiljön, och genom detta ökar risken för ohälsa, sjukdom och en ojämlik hälsa.

Målbild för Malå

Kommunen inklusive bolagen ska verka för en sund och god boendemiljö inom sina fastigheter samt verka för en god närmiljö för invånarna i syfte att stärka kommunens attraktivitet.

6. Levnadsvanor

Levnadsvanor är ett centralt område för att uppnå jämlik hälsa. Många av förutsättningarna för en god hälsa påverkas av livsvillkoren och av individens egna val och levnadsvanor. Individens levnadsvanor skiljer sig åt beroende på deras sociala miljö, utbildningsnivå och ekonomiska förutsättningar.

Rökning, alkohol, dåliga matvanor, fysisk inaktivitet och sömnproblem är välkända riskfaktorer för att insjukna i bla cancer samt hjärt- och kärlsjukdomar. Socioekonomiska skillnader är tydliga för samtliga av dessa levnadsvanor och återfinns i alla åldersgrupper.

Målbild för Malå

Kommunen ska arbeta för att skapa förutsättningar för fysisk aktivitet och andra hälsosamma levnadsvanor gentemot alla invånare inom hela befolkningen.

7. Kontroll, inflytande och delaktighet

Att människor har kontroll över sitt eget liv, tillit till andra, inflytande och delaktighet i samhället är centrala områden för att uppnå jämlik hälsa. Sannolikheten är större bland personer med lägre socioekonomisk position att uppleva sig ha sämre kontroll och inflytande över sina egna livsvillkor och utvecklingen av samhället i stort, samt mindre gemenskap och delaktighet.

Målbild för Malå

Delaktighet och inflytande i samhället är grundläggande förutsättningar för folkhälsa. Kommunens barn, ungdomar och äldre ska ges möjligheter till delaktighet och inflytande i kommunens utveckling.

8. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

Hälso- och sjukvård bör erbjuda vård som ger bästa hälsoresultat med befintliga resurser. Vården bör vara tillgänglig efter behov, patienter erbjudas hälsofrämjande och förebyggande, behandlande och rehabiliterande insatser av god kvalitet samt delaktighet och kontinuitet.

Målbild för Malå

Kommunen ska ge alla äldre och personer med funktionsvariation omsorg efter behov. Invånare och besökare ska kunna känna trygghet och säkerhet när de vistas i kommunen.

Ansvarsnivåer för folkhälsoarbetet

Kommunfullmäktige

- Kommunfullmäktige antar mål och riktlinjer för folkhälsoarbetet i Malå kommunkoncern.
- Kommunfullmäktige fastställer det lokala folkhälsopolitiska programmet.

Kommunstyrelsen

- Kommunstyrelsens ordförande utses till folkhälsorådets ordförande.
- Kommunstyrelsen ansvarar för kommunens övergripande och gemensamma folkhälsoarbete.

Nämnder och bolag

- Ordförande i respektive nämnd och bolag ansvarar att föra sin nämnds och bolags talan i Folkhälsorådet samt att föra folkhälsorådets talan tillbaka till respektive nämnd och bolag.
- Varje nämnd och bolag ansvarar för att i verksamhetsplanerna fastställa aktiviteter och mål för folkhälsoarbetet.
- Varje nämnd och bolag ansvarar för att förankra, implementera, utvärdera och följa upp folkhälsoarbetet.
- Varje nämnd och bolag ansvarar för hur folkhälsoarbetet bedrivs i respektive verksamhet.
- Varje nämnd och bolag ansvarar årligen för att återkoppla sitt förebyggande och hälsofrämjande arbete i årsredovisningen.

Folkhälsorådet

- Folkhälsorådet ansvarar för att samverka, driva och initiera folkhälsoarbete i kommunen tillsammans med övriga aktörer utifrån ett befolkningsinriktat, hälsofrämjande och förebyggande folkhälsoarbete.
- Folkhälsorådet ansvarar för att aktivt arbeta med att utveckla de kommunala verksamheterna med att utforma övergripande mål, riktlinjer och ramar kopplat mot de antagna folkhälsomålen.

- Folkhälsorådet ansvarar för att utveckla arbetet med programmetns prioriterade områden som stödorgan till nämnder och bo-lag.
- Bidra med stöd vid implementering av det folkhälsopolitiska programmet.
- Följa upp, analysera och utvärdera folkhälsoarbetet i kommunen.
- Behandla ansökningar för folkhälsoinsatser och utveckla samverkan med andra parter.
- Folkhälsorådet ansvarar för att prioritera målområden i syfte att underlätta för verksamheter, föreningar och organisationer i vilka folkhälsofrågor de ska prioritera.
- Folkhälsorådet ansvarar för att följa upp och revidera det lokala folkhälsopolitiska programmet inför varje mandatperiod.

Folkhälsosamordnaren

- Folkhälsosamordnaren har en drivande, stödjande och samordnande funktion för kommunens folkhälsoarbete.
- Folkhälsosamordnaren ansvarar för att regelbundet följa upp och revidera berörda handlings- och aktivitetsplaner som är kopplade till de tagna folkhälsomålen.
- Folkhälsosamordnaren ska delta i nätverk och samverka i arbetsgrupper som är relevanta för kommunens folkhälsoarbete.
- Folkhälsosamordnaren ska arbeta på uppdrag av Folkhälsorådet utifrån de antagna målbilderna i det folkhälsopolitiska programmet.
- Folkhälsosamordnaren bör vara placerad under kommunstyrelsen utifrån att folkhälsoarbetet är kopplat mot politisk verksamhet.

Målgrupp

Målgrupp för detta program är kommunens nämnder och bolag med alla dess tillhörande verksamheter. Målgrupper för de konkreta aktiviteterna definieras i respektive verksamhetsplaner utifrån fyra perspektiv:

- förtroendevalda
- anställda
- befolkning
- samverkansparter och samverkansgrupper (ideella föreningar, andra myndigheter m fl).

Implementering

Nämnder och bolag ansvarar för att årligen i sina verksamhetsplaner fastställa aktiviteter och mål inom respektive verksamhet. Aktiviteterna och målen ska beröra samtliga respektive verksamhetsområden. Avdelningar och bolag ansvarar för att förankra programmet och implementera aktiviteterna inom sina verksamheter. Folkhälsorådet bidrar med stöd vid implementeringen av programmet.

Reglementet och bolagsordningar ska kompletteras med en punkt som föreskriver att en redovisning av planerade eller vidtagna åtgärder utifrån folkhälsoprogrammet ska redovisas i respektive årsredovisning under en särskild punkt.

Uppföljning

Uppföljning ska ske årligen i samband med årsredovisningarna och verksamhetsberättelserna. Avdelningar och bolag utvärderar och följer upp respektive verksamhetsaktiviteter för folkhälsoområdet. Nämnder och bolag beskriver hur man arbetat med och uppnått aktiviteterna och målen. Folkhälsorådet bidrar med stöd vid analysen av uppföljningen och analysen. Kommunstyrelsen och kommunfullmäktige beskriver och följer upp kommunens folkhälsoarbete i årsredovisningen. För att folkhälsans utveckling i kommunen ska kunna följas på längre sikt ska resultaten av folkhälsoarbetet beskrivas med relevanta nyckeltal i årsredovisningen.
